

uiging, dwepende
erke, op de eerste
peeren de ernstig
st. Maar diezelfde
een: en dien het
Hoor nu de plot-
leze tweede zins-
druks beslaat als
monosyllaben, be-
rd, schavot, bloed,
of eenige letter-

...
Dat in de latere
schouwen aanloop

de tweede helft:
geleidt, is meer

de anabaptistische
slapen, waartegen
Zoo zwaar het
diagnose wordt
het zich, zoodra
succes) aangebom-

sluitend jambisch

et algehele mis-
ook op muzikaal
he bôtheid wordt
hoe de geniale
acht, juist door
worden; iets wat
et recht verbeurde
klagen, wie met
in vermoed had.

872, wordt Rome
st verweten. Maar
is de kwalijk be-
ig en onstuimig
gerijpte beslistheid
uwe wereld reikt

ve log of ondoor-
en aan het einde
isme van aesthe-
ist door Roomsche
ne met eigen hand

de Roomsche aan-
rustig: dient toch

me's adres is de
licht.

edeelte de tegen-
f en het veer-
laatsen zin. De
opgelegd: gevan-
jambisch effect
aet vermoordde
dactylen zwaar-
kon zich zoiets

met een kort
orheen, door den
or een hem door
rije Universiteit
il meesterlijk, het
is niet meer de
Een enkel voor-

steren, dat deze
existentie, waar-
anleiding mocht
niversitaire leven

ipieële optreden,
eten ging, bleek

eeft teruggetrok-
me trager gaat?

iding te brengen
eene en schoon-
geschenken aan
elijke een object
Dit was niet met
zelf rhythmisch-
rang, heeft dien
lit gebied terug-

nomie zoo hard-
is misteekend als
toont bijzondere
n den perioden-
overeenstemming
efische studenten
e training. Wars
laat hij bij het

zijn twee achteren-
zelfs iets meer.
rith his own hand)

Paris (x.) p. 344

schrijven zich leiden door een fijn gevoel voor even-
wicht en harmonie.

Kuyper, dien we onwillekeurig zien als derde in de
rij, toont in iederen zin souvereine taalheersching,
ook, zooals we poogden te illustreeren, ten aanzien van
die kunst, waarbij het „maat"-begrip al heel nauw is
betrokken: de kunst van de rhythmiek. Als Calvinist
zag hij de betekenis en de waarde van den „vorm",
in den ruimsten zin des woords genomen, helder in.
Aanzie den Vader der lichten! zoo roept hij zijn
studenten toe¹⁾. Is in zijn schepping dan ooit de
vorm afwezig, en is niet bij het kleinste blad en het
nietigste insect die vorm op het kunstigst afgewerkt? ...

De vorm is de hydraulische hoer, waarmee hetgeen
ge de maatschappij straks te zeggen hebt, er bij haar
in moet ... Ge kunt er niet buiten, daar hangt Uw
opgang, Uw toekomst, Uw invloed aan. Die zal over
de vraag beslissen, of ge in de wereld der wetenschap
kracht verspillen of kracht tot haar doel brengen zult;
dat wil zeggen, of ge aan uw van God gegeven roeping
zult beantwoorden, of die roeping zult versaken.

K.

R. J. D.

15) *Scolastica* I (1889), p. 28/9.

Dr Kuyper over Romanliteratuur.

Het is van algemeene bekendheid, dat Kuyper
in zijn *Confidentie* een roman, de Erfgenaam van
Redelyffe van Miss Yonge, roemt als het middel,
dat God heeft gebruikt om hem te doen breken
met zichzelf. Al lezende heeft hij zijn bewondering
voelen toenemen voor één der hoofdfiguren die
in eigen kracht en bij eigen kunnen leefde. De
uitbeelding van de geestelijke ontreddering waar-
toe dit leidde, en van het doorbreken der genade
in dit hoogmoedig verzondigde menschenleven
heeft Kuyper op het keerpunt van zijn eigen
leven gebracht. Zoo kon hij spreken van een
roman, die, niet in waarde, maar in betekenis
voor zijn leven, naast zijn Bijbel stond.

Minder bekend is dat mede deze ervaring later
voor hem aanleiding is geweest om in een artikel-
reeks voor de *Romanliteratuur* aandacht te
vragen¹⁾. Hij constateerde in onze kringen een
verwarde stemming tegenover den roman als
gevolg van gebrek aan helder inzicht. Er waren
er die alle romans uit den boeze vonden, an-
deren, die er heimelijk van genoten, terwijl ook
sommigen het kwade verwerpend, met het goede
hun profijt deden. Daarom vond Kuyper het
noodig de romanliteratuur in haar wezen toe
te lichten, ten einde bij dit licht der wetenschap
onze houding als Christen ook tegenover dit
levensverschijnsel te bepalen.

Het probleem is niet verouderd. Ook de drie
genoemde categorieën zijn in onze kringen nog
te vinden. De eerste groep zal, sinds Kuyper
zijn artikelen schreef, geslonken zijn, de tweede
is zeker belangrijk uitgebreid; de behoefte aan
verheldering van inzicht is er te nijpend door
geworden. Zij is thans ook dringender dan toen
voor de nog steeds kleine, te kleine groep onder
ons die met oordeel schiftend ernst maakt met
haar romanlectuur. De bedoeling van dit artikel
is geen andere dan door het volgen der groote
lijnen van Kuypers beoog even de aandacht te
verlevendigen voor beschouwingen die in oude
weekbladen begraven liggen, terwijl ze toch ook
voor het heden nog de moeite der overweging
zeker waard zijn.

De schrijver wil zich niet ophouden bij de
vraag of een roman als verzonnen verhaal leugen-
achtig is en daarom zondig. Een roman ontstaat
door het vermogen der verbeelding. Jezus zelf
maakt daarvan gebruik in Zijn beeldspraak en
gelijkenissen.

Ook het verwijt dat de roman zedeloos is,
gaat niet op. Slechte romans zijn niet slechts
zedeloos maar demonisch. Tegenover de gift-
planten staan echter ook edeler bloemen.

De oude bedenking dat het lezen van romans
tot verslaafdheid leidt, is evenmin afdoende. Mis-
bruik heft het gebruik niet op. Als er winst in
kan zilt, dan zal de zonde in het gebruik door
geestelijke kracht moeten bezworen worden.

Om nu den roman van beter gehalte in zijn
wezen toe te lichten, moet men eerst terug gaan
op het Heldendicht, omdat het Heldendicht ziel-
kundig en historisch als de moeder van den roman
is te beschouwen. Dit terug gaan op het Helden-
dicht is noodig om het opkomen der romanlite-
ratuur te verklaren en om aan dien overgang
van Heldendicht in roman en novelle den hoogen
kunstregel te ontleenen. Daartoe moet men echter
eerst stilstaan bij de vraag, wat men onder
dichten in het algemeen heeft te verstaan.

Dichten is scheppen, dichten is een wereld uit
zijn eigen geest voortbrengen, dichten is uit de
goudmijn onzer verbeelding schatten uitstellen,
die op het zien verrukken en bezielen.

„Aan den voet der pyramiden".

Wanneer na den val van het ministerie in 1905, Kuyper
zijn reis „om de oude wereldzee" maakt, wordt hij nog achter-
volgd door den spot zijner tegenstanders, die hem aan den
voet eener pyramide nog eens tusschen de „zinnen" zet en
hem dan het woord, dat Napoleon eens tot zijn soldaten sprak,
op de lippen legt, maar dan overgezet in de „tale Kanaans":
„Mannen-broeders! van deze hoogten zien zestig eeuwen op
u meer...."

De vraag is nu, of de dichtkunst alleen maar
aangename gewaarwording verschaft, of een van
God haar aangewezen taak, een van God haar
gestelde roeping heeft. Doel zij iets wat gedaan
moet worden, en wat geen ander kan doen
dan zij?

Een dichter nu is een gave Gods aan zijn
land en volk. Sommige dichters zijn door God
aan de menschheid gegeven. Dit geldt voor alle
wereldberoemde dichters, als we niet vragen naar
hun geest, maar letten op hun formeele positie.
Zij hebben gezongen voor de menschheid. Van
Vondel, Bilderdijk, Da Costa, kan dat niet gezegd
worden, al is dit bijna uitsluitend te wijten aan
het beperkte van ons taalgebied; toch zijn ook
zij een gave Gods aan ons land. Ook minder
grote dichters zijn een gave Gods, ook zij zijn
mensen die God voor ons verwekte.

Dichters zijn gegeven voor een taak die ze te
vervullen hadden, met een roeping die ze had-
den te volgen. Die roeping moet gezocht worden
in hetgeen ze teweegbrengen in den kring waar-
voor ze zingen. Waarlijk dichter is men dan
eerst, als men aan de menschheid, aan een volk,
aan een bepaalden kring in een volk, een gave
Gods priesterlijk bedient. Er moet dus een be-
hoefte in het volk leven aan iets, wat anderen
aan dat volk niet geven kunnen en dat juist zij
wel in hun zangen aanbieden, omdat God er hen
exceptioneel voor bewerkte.

De behoefte die de dichter bevredigt, moet dus
een algemeen menschelijke zijn, d.w.z. die in onze
menschelijke natuur, in onze positie als mensch
schuilt. Deze behoefte nu komt op uit de tegen-
stelling waarin we als mensch ons bevinden tegen-
over de machten om ons heen. Er is een tegen-
stelling tusschen ons ik als mensch en tusschen
al hetgeen ons omringt en bevangt, ons drukt,
ons insluit en als de groote macht van het
leven tegenover ons staat. Zoo is het in de wereld
van buiten, zoo is het in de wereld binnen in
ons. Er is in ons hart een ideaal begeeren waaraan
de werkelijkheid niet beantwoordt. Tegenover
die disharmonie staan wij machteloos, zij het
ook dat wij er tegenin worstelen met ons geloof.
Dat geloof vraagt dan om uitdrukking en die
uitdrukking vindt het in tranen en gebeden, vindt
het in de taal der wijsheid en des indenkens.
Maar dat alles schept nog niet de begeerte, alle
tegenstelling voor ons opheffende realiteit. Nu
zendt God ons de groote dichters die persoonlijk
uit eigen leed tot het lijden der menschheid zich
uitbreiden en in hun machtigen geest de ver-
zoening eener hoogere harmonie vinden. Door
de „verbeelding" vormen zij eerst plastisch die
verzoende realiteit in hun eigen ziel; dat plas-
tisch beeld weten zij zóó voor ons in taalmetaal
te gieten, dat ieder die dat woord verstaat, uit
dat woord het beeld in zijn eigen ziel over-
brengt, om ook zelf zich in die gevonden harmonie
te verlustigen, er door getroost, gesterkt en be-
zielt te worden. Taak der poëzie is door eigen
finjevoeligheid de worsteling van het arme
menschent hart scherp te voelen, uit die eigen wor-
steling op te klimmen tot de algemeene trek die
er in spreekt en daarna dat algemeene, maar
nu verzoend, te boetseeren in het concrete beeld
der phantasie.

Doch ook afgescheiden van de heftige worsteling
die in zonde en ellende tevoorschijn treedt, is
er zulk een worsteling, zij het ook van minder
heftigen aard, reeds in alle menschelijk leven
als zoodanig. Wij staan tegenover de macht der
natuur. Wij gevoelen de spanning van den tijd
tegenover verleden en toekomst. De veelheid der
verschijnselen staat tegenover ons eenheidsbesef.
De eeuw is in ons hart gelegd en elk uur on-
vlucht ons. Wij bezitten besef van het alom-
tegenwoordige en zien ons leven uiteengeworpen.
Er is strijd tusschen wat God ons gehengt en

wat wij zelf besluiten. Zoo is ook buiten de
zonde ons denken en voelen gedurig verward
in allerlei tegenstellingen die niet passen op de
innerlijkste behoeften van ons hart.

God heeft nu de groote dichters, die dit alles
met ons en voor ons gevoelen, maar in wier
machtige geest het heerlijke kunnen, de macht
der kunst is, om over die tegenstellingen te trium-
feeren en den gewonnen triomf in ons hart over
te zingen en zoo vrede, verheffing en bezieling
over te storten in het verborgen leven van ons
gemoed.

Zoo'n dichter kan niet zwijgen. Zoo God een
dichter geeft, zoo drijft Hij zelf hem aan, anders,
maar toch op soortgelijke wijze, als de profeten
van ouds.

Zonde kan hem doen ondergaan, maar dat raakt
niet zijn poëtisch, dat raakt zijn zedelijk bestaan.
Hij kan de gave tegen God keeren en in diens
van Satan stellen, maar ook dan is niet zijn
dichterlijk bestaan in het spel, maar zijn religieus
bestaan tegenover zijn Schepper en God.

Ten deele hebben ook andere kunsten een ver-
wante roeping, maar voor deze heilige roeping
is de dichter de kunstenaar bij uitstekendheid.
De dichter is de vrijgeborene die met niets dan
wat hij zelf in zich heeft zijn heerlijke taak
volbrengt: met zijn fijn gevoel, met zijn slep-
pende verbeelding, met zijn machtig woord.

Uit de omschrijving van dichtkunst volgt dat
een in proza verlicht verhaal ook dichtkunst
is. Om de beteekenis hiervan te peilen is het
echter noodig uit te gaan van het heldendicht of
epos. Het epos — de naam beteekent woord —
heeft zijn benaming ontleend aan de tegenstelling
tusschen daad en woord. De daden worden aan
de vergeetelheid ontrukkt door ze een vaste, duur-
zame gestalte te laten aannemen in het woord.
Vandaar de drang om de daden in het woord te
doen voortleven. Die drang gold alleen voor
daden van groote beteekenis. Daartoe werden
eerst de daden der helden gerekend, de excep-
tioneel machtige wezens, die voor heel het volk
van beteekenis waren.

Toch brengt de heugenis van een reuzenworst-
eling zonder meer nog het heldendicht niet. Het
volk voelt wel de eenheid, maar het ziet niet
een samenhangend, wel ineengesloten, ziel naar
hoogere orde als spelend geheel. Dit ziet de kunstzin
van den dichter eer hij het wil, grijpt hij eer
hij de hand kan uitsteken. Hij ziet de motieven
belichaamd in de helden. Zijn kunstzin houdt
niet alleen in de veelheid der verschijnselen, maar
ook in de veelheid en den duur der oogenblikken
de eenheid van het geheel vast en ongemerkt
begint het alles zich zóó voor hem te schikken,
dat er één oogenblik, één gebeurtenis, één motief
is, dat al het overige overschaduwet en waarom
al het overige zich als om een middelpunt schikt.
Zoo doet hij het verleden voortleven als over-
weldigende eenheid. Maar hij doet meer. Achter
de bedrijven ziet hij een geheimzinnige macht.
De heldendichter voelt, dat zijn stuk ondoor-
zicht, onverklaarbaar en onverklaard zou zijn,
indien hij niet levens den sluier optichtte die de
werking van deze macht aan het gewone oog
ontrekt. Daarom bezingt hij de innemende der
Goden. Bij Christenheldendichters vinden wij het
heenwijzen op wat God in hen doet en op Godde-
lijke machtsbeschikkingen die openbaar werden.

De afstand van het heldendicht tot den roman
is tot in het onnadenkend spraakgebruik over-
brugd, waar men spreekt van den „held" van
een verhaal.

Er is echter ook een innerlijke samenhang. Een
heldendicht veronderstelt een stuk leven, waar-
van wij zelf de eenheid niet kunnen grijpen en
een dichter die het artistiek in zijn eenheid zet.

Een roman geeft ook een stuk menschelijk
leven, dat wij niet voor ons hebben en een kunst-
enaar schildert het in het woord.

Het verband blijkt duidelijk, als we zien, hoe
de roman — oorspronkelijk een verhaal in de
lingua Romana, de volkstal der Galliërs —
zich uit het heldendicht heeft ontwikkeld.

Na den val van het Romeinsche rijk ontstonden
kleine nationale formatiën. Ook de strijd tegen
het Mohammedanisme werd verspreid gevoerd.
Wel werd door de vele worstelingen de helden-
geest gewekt, maar in de kunst leidde die tot
epische detailschildering. Toch bleef de grond-
gedachte van het oude heldendicht bewaard.
Men wilde grootheid aan de vergeetelheid ontruk-
ken en zich opheffen tot idealer standpunt door
aanschouwing van vroegere grootheid. Maar het
Middeleeuwsche volksepos beweegt zich binnen
kleinen kring. In de afgezonderde kringen ont-
stond voor een beperkt terrein een eigen epos.
Hierdoor naderi het epos den roman. De afstand
van den lezer tot de helden is niet meer zoo
groot. Men gaat de detaillering opsieren met
wat niet uit de traditie, maar uit de fantasie
van den verdichter komt. De diepste grond is,
dat niet meer heel het volk één massaal leven
heeft, maar er allerlei kringen zijn ontstaan met
verschillende idealen, waardoor ten slotte het

1) *Romanliteratuur*. Heraut no. 1202—1206, 1208, 1210,
1214, 1218, 1220, 1222 (1901).

individueel op den voorgrond komt. Dit is in de reformatie-eeuw voltooid. Het is tevens dit tot zijn recht komen van het meer individuele leven, waardoor de roman geboren werd.

* * *

In de nu volgende artikelen gaat de schrijver na hoe bij de verschillende romangenren bij alle afdwaling toch altijd iets van den grondtrek van het epos aanwezig bleef.

In de ridderromans leidde de zucht naar het avontuurlijke en de teekening der liefde tot gewaagde voorstellingen, al is er nog geen toelag op slechtheid. Maar zij zijn toch uitingen van onvoldaanheid met het alledaagsche en van de zucht om zich te verplaatsen in rijker gestoffeerd, minder benepen en minder bekrompen levens. De heilige strekking is, dat zij onvoldaanheid met het platte, materialistische wekken, de onheilige, dat zij niet de realiteit van het hemelsche, maar de wilde vlucht der fantasie er tegenover geven.

In de politieke romans, als Utopia, die een ideale wereld ontwerpen, is ook een poging aanwezig om het leven zelf om te zetten in veel hooger staat.

Dan grijpt de verbeelding naar een nieuwe tegenstelling met eigen leven, door zich in de rooverromans te wenden tot de levenskringen, die buiten de groote heurbaan des levens liggen. Dit is niet alleen nieuwsgierigheid. Er komt een hooger motief bij. Men krijgt oog voor de veelvormigheid van het leven. Men wil het leven der menscheit beter overzien. De nieuwe soort greep naar het werkelijke leven om door het nieuwe te prikkelen, maar ook om dat leven nader te brengen. Daarbij kan men drie stadia onderscheiden, die echter chronologisch niet op elkaar volgen. Men wilde het vreemde leven leeren kennen zooals het bestond, men wilde het leeren verstaan, men wilde er sympathie voor winnen.

Zoo grijpt men telkens een ander stuk vreemd menscheit, dat zich leende voor romantische behandeling.

In den herderroman wordt het idyllische met het heroische gemengd. Ook hier vindt men weer naast erotiek zucht tot frisch leven. Dit leidt echter, vooral in de negerromans, tot dwepen met den natuurmensch. Het wordt willekeurige inkleeding van valsche philosophische gedachten.

Het zoeken van telkens nieuwe levenskringen voert ten slotte tot steeds vrijer uitbeelding van het zondige en zoo tot de pornografische romanliteratuur.

Na de uitputting der werkelijkheid treedt echter de behoefte weer op het verleden in verbeelding terug te roepen. Door de aandacht voor de bezieling die van een machtig verleden uitgaat, komt de roman weer dicht bij het uitgangspunt.

De historische roman heeft veler afkeer ver-

zoend. Met het Huis Lauernesse brak Bosboom-Toussaint in geheel nieuwe kringen den ban en toen haar Gideon Florensz. uitkwam, was haar triomf volkomen. Ook bij den historischen roman is de verbeelding belangrijker dan de historie. Dit is geen gebrek. Het is genade dat men zich door verbeelding in kan denken in een hogere, rijkere wereld die beter strookt met de neiging van ons gemoed. Ook bij den historischen roman openbaarde zich drieërlei motief. Men wilde beschrijven, men wilde psychologisch verklaren, men werd tententius.

Eerst gaf de historische roman minutieuze tekening van het verleden. Het werd détailtekening met doode poppetjes. Daarna werd het echter uitbeelding van de groote worstelingen van den menscheit. Ons besef van eenheid met ons volk en met het menscheit geslacht is onuitroeibaar. Dit besef wordt door den historischen roman verdiept.

* * *

Met de bespreking van den historischen roman der vorige eeuw eindigt Kuyper zijn artikelenreeks. Den naturalistischen en den modern-psychologischen roman van het einde der eeuw heeft hij niet meer in zijn betoog betrokken. De details van het historisch overzicht, die hier grotendeels verzweven zijn, zijn trouwens ook niet het belangrijkste van zijn artikelen. Kuyper was geen literatuur-historicus en begaf zich slechts met een bepaald doel, de verdediging van den roman als kunstvorm, op een terrein, waarop hij zich weinig bewegen heeft. In dit verband is ook merkwaardig, dat hij zelf meedeelt, dat hij in de vijftig jaren van zijn intellectueel bewust leven stellig niet meer dan twee dozijn romans las. Dit alleen sluit reeds uit, dat wij bij zijn historisch overzicht indringende beschouwingen over het karakter der verschillende genres mogen verwachten. Liever dan hierover te struikelen, willen wij de scherpte van blik waardeeren, waarmee hij, met volstrekte verwerping van het zondige, in de veelvormigheid der verschijnselen het waardevolle gemeenschappelijke heeft nagespeurd.

Belangrijker is, dat het verlangen om een lans te breken voor den roman Kuyper heeft geleid tot zijn beschouwingen over het dichten, d.i. het uit de verbeelding scheppen en over de taak en de roeping van den dichter tegenover volk en menscheit. Historisch is merkwaardig, dat deze beschouwingen verschenen zijn in een tijd, toen ook de Christelijke dichters zich nog weinig of niet ontworsteld hadden aan den ban van de individualistische kunstopvattingen der tachtigers. Ook tot dezen tijd, nu met moderne terminologie de vraag naar de verhouding van „dichter” en „gemeenschap” allerlei, dikwijls vage antwoorden vindt, verdient het klare geluid van Kuyper door te klinken.

K.

D. J. G.

Dr Kuyper en het Joodsche probleem.

Het was in de maand September dertig jaar geleden, dat Dr A. Kuyper de voorrede schreef bij het eerste deel van zijn tweedeelwerk: „Om de oude Wereldzee”, waarin ook het Joodsche probleem breedvoerig door hem besproken wordt.

Sindsdien is er op de wereld veel veranderd; vele problemen van toen zijn inmiddels opgelost of door andere vervangen, maar het Joodsche probleem is — kan het wel anders? — tot op den dag van heden een onopgelost vraagstuk gebleven.

De oogen van de geheele wereld zijn in deze weken zelfs op Palestina gericht. Geregeld verschijnen in de buitenlandse overzichten van de verschillende dagbladen mededeelingen over den gespannen toestand tusschen Joden en Arabieren in het nabije Oosten. De stroom van berichten gaat door, om ons op de hoogte te houden van de ontwikkeling van het Palestijnsche probleem. De laatste Volkenbondvergadering heeft zich met de verdeling van Palestina, — het voorstel van de Koninklijke Commissie — bezig gehouden en in haar discussies het vóór en tegen overwogen.

Hoe hebben wij over het Joodsche probleem te denken? Het is een vraag, die de geesten boeit en waarop nogal uiteenlopende antwoorden gegeven worden.

Op het laatste Zionistencongres in Augustus van dit jaar bleek er bij lange na geen eenstemmigheid te bestaan over de verdeling van Palestina en de stichting van den nieuwen Joodschen staat, zooals deze door de Koninklijke Commissie werd voorgesteld. De meeste Christenen hebben geen groote verwachtingen van den opbouw van een zelfstandigen Joodschen staat, maar de Chiliasten vinden in den gang van zaken een sterk bewijs voor de juistheid van hun ideeën.

Zoo wordt in het nieuwe sterk chiliastisch getinte boek van Erich Sauer („Der Triumph des Gekreuzigten” Umbruch Verlag Wuppertal, Barmen 1937, pag. 143) de ontwikkeling van de kolonisatie in Palestina vol vreugde vermeld. Sauer beschouwt dezen nieuwen intocht van de Joden in Palestina als een vervulling van de belofte in de Heilige Schrift over het Jodendom uitgesproken.

Onder deze omstandigheden is het goed in het jaar van Kuyper-herdenking eens na te gaan hoe Dr Kuyper zich de ontwikkeling van het Joodsche probleem gedacht heeft, en hoe wij in verband daarmee de tegenwoordige emigratie naar het land van het oude Israël hebben te zien. Het zal noodig zijn vooral te letten op Kuyper's beschouwing over de kolonisatie in Palestina, aangezien dit onderdeel bij de tegenwoordige verhoudingen in het land de meeste aandacht opeischt.

Toen Dr Kuyper het Heilige Land bezocht, was het aantal Joodsche kolonies niet heel groot. Het stichten van kolonies in Palestina was eerst enkele tientallen jaren eerder begonnen. De Joden die zich aangemeld hadden, moesten in de nieuwe kolonies talloze moeilijkheden overwinnen. Weinig verstand als ze over het algemeen hadden van landbouw, waren de voorschotten spoedig opgeteerd. Gelukkig liet de rijke Jood Baron van Rothschild zijn volksgenooten niet aan hun lot over. Onder zijn leiding werden elf kolonies gevormd, die later met de zeven kolonies van de Jewish Colonisation Association verbonden werden. Toch moet men zich van de bevolking van deze kolonies geen al te groote voorstelling maken. Volgens de gegevens aan Dr Kuyper verstrekt, bedroeg het aantal gezinnen in de Rothschild-kolonies 657, met een bevolking van 3426 personen. In totaal waren er ongeveer 5000 kolonisten werkzaam in de verschillende bedrijven. Dit is natuurlijk een zeer gering aantal in een land dat bijna zoo groot is als Nederland. Kuyper vond de Joodsche kolonies in Palestina bij zijn bezoek „in hooge mate onbeduidend” en stelde als iets belangrijks vast, dat de Russische en Roemeensche Joden die in landverhuizing heil zochten, liever naar Amerika dan naar Palestina trokken. (Vgl. „Om de oude Wereldzee”, de stukken over: „Het Joodsche probleem”, 239—324 en „Het Heilige Land”, pag. 433—543 passim.)

Leggen wij naast deze feiten, door Dr Kuyper meegedeeld in „Om de oude Wereldzee” de gegevens ons verstrekt door den Hongaarschen journalist L. Farago, die in opdracht van een Engelsch

blad Palestina bereisde en die de resultaten van zijn onderzoekingen publiceerde in een boek in dit jaar in het Hollandsch uitgekomen onder den titel: „Palestina op den tweesprong”, dan valt het verschil dadelijk op. (L. Farago, „Palestina op den tweesprong”, Nederlandsche keurboekerij, Amsterdam 1937.)

Volgens mededeelingen van het Joodsche Hoofdbestuur wonen er thans reeds meer dan 400.000 Joden in Palestina (Farago a.w. 168). Het Joodsche Palestina heeft in totaal iets meer dan één miljoen doonams land in handen (één doonam is 100 vierkante meter). (Farago, a.w. 198.) De Histadroeth, de Joodsche arbeidersorganisatie, telt meer dan 80.000 leden, onder wie 85 procent van de Joodsche arbeiders boven 18 jaar. (Farago, a.w. 110.)

Van Tel Aviv (= Lente Heuvel) de stad ten noorden van Jaffa in de zandduinen gebouwd, was in 1907 bij het bezoek van Dr Kuyper nog geen huis of steen te zien. Hoewel de grond reeds in 1906 gekocht was door een groote Joodsche maatschappij, kon door allerlei omstandigheden eerst drie jaar later met den bouw van huizen worden begonnen. Thans is deze geheel Joodsche stad inmiddels uitgegroeid tot de grootste van Palestina en telt stellig 150.000 inwoners. (Vgl. Farago a.w. 87—99.)

Er zijn verschillende oorzaken te noemen die tot deze groote toename van Joden in Palestina aanleiding hebben gegeven. Allereerst is te wijzen op de Balfour-declaratie in 1917, waarbij aan de Joden de schepping van een nationaal tehuis in Palestina in het vooruitzicht gesteld werd. Sindsdien is jaarlijks het aantal emigranten dat naar het Heilige Land trok enorm toegenomen. Volgens de verklaringen van het Zionistencongres in Luzern (1935) in het jaar 1933 niet minder dan 30.000 en in 1934 42.000. Bovendien werd de emigratie naar Amerika in dezelfde jaren aanmerkelijk bemoeilijkt, zoodat de Joden, die naar een ander vaderland moesten trekken, wel meer op de mogelijke vooruitzichten in Palestina acht moesten geven. Daarbij moet gewezen worden op het groeiende Anti-Semitisme in verschillende landen. Sinds de overwinning van het Nationaal-Socialisme in Duitschland zijn den Joden daar allerlei moeilijkheden in den weg gelegd bij de uitoefening van hun bedrijf en velerlei beperkende bepalingen voor het Joodsche leven uitgevaardigd, zoodat velen het besluit namen in Palestina opnieuw te beginnen. In de eerste drie jaren van het Hitlerbewind zijn er ongeveer 30.000 Duitse Joden naar Palestina gekomen.

Is dus de emigratie naar Palestina veel sneller gegaan dan Dr Kuyper in zijn „Om de oude Wereldzee” vermoedde, aan den anderen kant is de overeenkomst tusschen de kolonies van toen en nu zeer groot. Het viel aan Dr Kuyper reeds op, dat in de kolonies die hij bezocht, gezinnen met een talrijk kroost tot de zeldzaamheden behoorden. Hij vond nauwelijks drie kinderen per gezin, een aantal dat „men veel groter zou gedacht hebben”. (Vgl. Kuyper a.w. 495.) Deze verhoudingen zijn thans nog veel ongunstiger. Gemiddeld hebben de gezinnen in de kolonies thans 0,7 kinderen, zoodat de Joden zonder sterke emigratie niet alleen niet zouden toenemen, maar zelfs zouden uitsterven. De grootste attractie van de kolonie te Daganja was zelfs dat daar een gezin met zeven kinderen woonde (Farago a.w. 216). De journalist teekende ergens deze uitspraak op uit den mond van een getrouwd kolonist: Het leven is te duur en te onzeker om meer dan één kind te hebben. Een kind is al een luxe; we moeten zijn wieg en baby-uitzet op afbetaling koopen en zijn wij niet aangesloten bij het ziekenfonds, dan moeten wij zelfs de vroedvrouw in termijnen betalen. (Farago a.w. 216.)

Deze levenshouding doet reeds vermoeden dat het godsdienstig besef bij de in Palestina wonende Joden niet sterk is en dat er niet veel begeerte is om de Wet Gods te onderhouden gelijk weleer.

Dat is inderdaad het geval. Kuyper zag het met zijn scherp blik reeds in zijn dagen dat de religieuze idee, Israëls nationaliteitsbesef niet doordrong en hij kon op grond daarvan vooral, Israël geen groote toekomst in Palestina voorspellen. De nieuwe Joodsche generatie komt er openlijk voor uit, dat de godsdienst hen geheel onverschillig laat. De oude Joden onderhouden trouw de godsdienstige plichten en gaan geregeld ter synagoge, maar voor de jongeren is de Sabbath meer een nationale dan een religieuze feestdag. „Men staakt het werk meer op sociale dan op godsdienstige gronden. (Farago a.w. 85.) Typeerend is dit voorval. Toen de journalist Jeruzalem bezocht, was juist het Tempelgebied, en dus ook de klagmuur, voor de Joden gesloten door de Engelsche overheden, uit vrees voor bloedige onlusten op deze historische plek. De godsdienstig-orthodoxe Joden waren hierdoor zeer teleurgesteld. „Doch de jongere generatie, die nooit naar den klagmuur ging, omdat zij geloofde dat het nieuwe Joodsche Palestina niet opgebouwd kon worden uit tranen om vergane grootheden, bleef er onverschillig onder. „Wij Joden, zoo vertelde men aan den journalist in de Jewish Agency, zouden veel eerder onze heilige plaatsen willen opgeven, dan ons werk der laatste jaren verwoest te zien. (Farago a.w. 42.)

Al is twintig is de g veronde beschou vraagst zin in verwerp sche k

Dr

Wij vult de Duitsch De strij voorber maal in ting-op- Maar in Euro opgesta reeds g offers l De pok ziekte, en woce gen tije

Dat • dekking offers l standig cinatie leende, zijn. De dank zi pokiner van hez was de loop de deel be niettege vallen.

ziekte i de epic inenting punt be

Ook D begonnt August tember 23.000 n slachtoff gelijk l maatreg mensch propaga vrijwilli uitreike van gr groot a doende

Alleen cinatie kunnen voorzies Decemb werd in lander

Deze van Er tijd in geheel bij dec inenting genoten oefend Thans maar d opgeleg Terec op de kenis h een mo wijze in Belastin werden dan oo echter van de hij iede ringe m zelf en hoeden. vaccinat standers 1872 ee Tweede Een v van der Kuyper.

Deze van Er tijd in geheel bij dec inenting genoten oefend Thans maar d opgeleg Terec op de kenis h een mo wijze in Belastin werden dan oo echter van de hij iede ringe m zelf en hoeden. vaccinat standers 1872 ee Tweede Een v van der Kuyper.

Deze van Er tijd in geheel bij dec inenting genoten oefend Thans maar d opgeleg Terec op de kenis h een mo wijze in Belastin werden dan oo echter van de hij iede ringe m zelf en hoeden. vaccinat standers 1872 ee Tweede Een v van der Kuyper.

Deze van Er tijd in geheel bij dec inenting genoten oefend Thans maar d opgeleg Terec op de kenis h een mo wijze in Belastin werden dan oo echter van de hij iede ringe m zelf en hoeden. vaccinat standers 1872 ee Tweede Een v van der Kuyper.

Deze van Er tijd in geheel bij dec inenting genoten oefend Thans maar d opgeleg Terec op de kenis h een mo wijze in Belastin werden dan oo echter van de hij iede ringe m zelf en hoeden. vaccinat standers 1872 ee Tweede Een v van der Kuyper.

Deze van Er tijd in geheel bij dec inenting genoten oefend Thans maar d opgeleg Terec op de kenis h een mo wijze in Belastin werden dan oo echter van de hij iede ringe m zelf en hoeden. vaccinat standers 1872 ee Tweede Een v van der Kuyper.